

УДК 34(37):378.4.014(4)

РИМСЬКЕ ПРАВО ТА УТВОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

М. Кобилецький

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: mkobyletskyj@gmail.com*

Висвітлено передумови утворення європейських університетів та вказано роль, яку у цьому процесі відіграло римське право. Проаналізовано процес зародження юридичної й освіти у Болонському університеті та в інших італійських і європейських університетах. Встановлено, що однією з причин виникнення європейських університетів була необхідність вивчення універсального права для країн Європи.

З'ясовано роль, яку відігравали глосатори, коментатори та інші дослідники римського права у діяльності університетів та рецепції римського права в Європі. Показано відмінності у статусі докторів права, легістів та ліцензіатів.

Охарактеризовано процес утворення перших університетів на слов'янських землях: Карлів університет у Празі – 1347 року, Ягеллонський університет – 1364 року у Кракові та участь українських студентів у навчальному процесі в цих університетах.

На основі аналізу вітчизняних та зарубіжних джерел досліджено процес вивчення римського і канонічного права у Львівському університеті створеного 1661 року та становлення науки римського права у Львівському університеті в період Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918 роки).

Ключові слова: римське право, канонічне право, університети, рецепція права, освіта, юридична наука.

Початок зародження сучасної європейської юридичної науки більшість дослідників пов'язують зі створенням перших європейських університетів. Однією з причин створення університетів, зокрема Болонського, стала необхідність вивчення римського права, зокрема кодифікації візантійського імператора Юстиніана. Поширення на територію Італії Кодифікації Юстиніана пов'язують тісними зв'язками між Західною і Східною Римською імперіями та взаємовпливом правових джерел. На території Італії діяли закони візантійського імператора Леона III (717–741 роки). Особливого розповсюдження закони Леона III, що врегульовували норми міжнародного, військового, поліцейського та морського права, мали на півдні Італії [10, с. 5]. На півдні Італії також діяли закони іншого візантійського імператора Василя. Зв'язок між Візантією та італійськими територіями втрапився після завоювання екзархату Равенни у 751 році германськими племенами ломбардів, яка з 754 року, належала новоствореній папській області. Равенські юристи використовували Кодифікацію Юстиніана до кінця X століття. У так званих неломбардських областях Італії вплив візантійського права був досить незначним. Після завоювання Сицилії арабами у IX столітті та норманського завоювання окремих італійських територій у XI столітті, вплив цього права став ще меншим [11, с. 3]. Необхідність використання універсального права сприяла поверненню до вивчення римського права та використання Кодифікації Юстиніана, а також утворенню північно-італійських та інших європейських університетів. Після виникнення цих навчальних закладів у Франції, Німеччині та інших європейських країнах не зменшився приплив студентів до різних італійських

університетів. Тут працювали найвідоміші викладачі права, а здобуті в італійських університетах наукові ступені мали найвищу в юридичній науці цінність. Наприклад, у Болонському університеті в XII столітті навчалися представники 18 народів. Поступово виникає болонська та паризька університетські моделі. У Болонії та інших італійських університетах існували так звані схоласти, які самостійно обирали ректора [7, с. 209–212]. Серед схоластів було багато освічених та заможних людей. Університети, де домінували юристи, належали до болонського типу. Французькі університети в період раннього середньовіччя не відігравали вагомій ролі у вивченні римського права. Зокрема, у 1219 році Папа римський Гоноріус III заборонив вивчати римське право у Паризькому університеті [9, с. 80]. Деякі науковці пов'язують цю заборону з бажанням Папи римського зменшити перехід студентів з богослов'я на вивчення юриспруденції. Усі університети намагалися отримати папське та світське визнання з допомогою монархів (імператорів, королів, князів). У тогочасних нормативних актах університетів ішлося про повне навчання студентів-юристів (*studium generale*) та часткове навчання (*studium particulare*). Очолювали університети ректори, яких обирали з-поміж викладачів або схоластів.

Отримання папського і світського визнання відіграло дуже важливу роль для університетів, оскільки вони були тісно пов'язані між собою. Своєю чергою папське і королівське визнання отримували не усі університети або цей процес нерідко затягувався на десятиліття. Університет міста Перуджа отримав дуже швидко папське благословення, а університет Сієнни змушений був очікувати благословення протягом декількох десятиліть [10, с. 16–19].

Болонський університет серед інших європейських та італійських університетів характеризувався незалежністю, що вимагало від ректора та викладачів вносити власні кошти для функціонування університету. З XIV століття кошти на утримання Болонського університету почала виділяти католицька церква, а з XV століття органи державної влади. Серед викладачів права основне місце займали доктори. У невеликих університетах їх було не менше двох. Один із них був легістом, викладачем римського права, а інший каноністом – викладачем канонічного права. У великих університетах кількість докторів права була не менше п'яти. До великих університетів належали італійські та французькі університети, а також два німецькі університети у Кельні та Ерфурті. Серед докторів права до середини XIII століття відбулися певні зміни. Зокрема, майже не було університетів, у яких доктори могли одночасно викладати римське та канонічне право. Лише згодом в університетах почали працювати доктори права, які одночасно могли викладати цих два види права. В університетах, де викладали римське і канонічне право, більшість докторів були легістами викладачами римського права, оскільки навчальний курс римського права був тривалішим за курс канонічного права. Ліцензіат надавав право викладати в університетах, а також забезпечував добрі шанси для юридичної кар'єри. У тогочасній Європі існував широкий спектр професій, у яких необхідні були знання основ канонічного та римського права. Юристи володіли знаннями не лише з навчальних книг, але й уміли складати юридичні документи. Наплив на навчання на юридичні факультети був значним. Після закінчення університетів в Італії юристи могли обіймати високі державні та церковні посади. В італійських містах-державках при керівниках дуже часто діяли ради освічених юристів, які надавали консультації з правових питань. В окремих французьких університетах Орлеану, Тулузи та Авіньйону серед докторів переважали легісти – доктори римського права. Своєю чергою у

німецькомовних університетах переважно викладали канонічне право. Віденський університет був заснований 1365 року, а перша кафедра римського права з'явилася у 1494 році. У Ляйпцизькому університеті, створеному 1409 року, кафедра римського права виникла 1447 року. Юридичний факультет Ерфурта з часу заснування університету називався факультет канонічного права (*Fakultas Juris canonici*). У деяких університетах легісти – викладачі римського права виконували лише допоміжні функції. Поряд із докторами права в університетах працювали ліцентіати (*licentiati*), які виконували допоміжні функції до отримання докторського ступеня. В деяких університетах викладати могли і бакалаври. В італійських університетах викладачам виплачували дуже високі зарплати. У Падуанському університеті упродовж 1422–1423 років молодий викладач права отримував 15 дукатів, а відомий юрист доктор Рафаель Фулгосіус – одну тисячу дукатів [11, с. 8–9]. В іншому італійському університеті міста Пізи відомий дослідник римського права Філіп Дегус у 1471 році отримував 470 флоринів, а наприкінці наукової кар'єри 1525 року – 2 625 флоринів. Інший викладач-початківець права Галеаццо Вісконті в 1200 році, працюючи асистентом у відомого глосатора Балдуса де у Балдіна, отримував 60 флоринів. Частина коштів на виплату заробітної плати в університеті Падуї виплачувала Венеціанська Республіка [14, с. 272].

У XII столітті в Італії з'явилася нова професія – юрист. Її можна було здобути в університетах. До 1100 року майже не було осіб, які набували фаху юриста в університетах. Юристи у Стародавньому Римі, у період класичної римської юриспруденції, не здобували освіти в університетах, були переважно державними чиновниками або експертами з правових питань. З п'яти найвідоміших римських юристів, праці яких за законом 426 року «Про цитування юристів» могли використовувати як джерело права, були державні чиновники Павло, Папініан, Модестин, які обіймали посади префекта-преторія та працювали заступниками керівників провінцій з юридичних питань [2, с. 36–38]. Провінції стародавнього Риму в період імперії були значними територіями й охоплювали землі, до складу яких входять європейські держави або кілька європейських держав. Сучасне правознавство бере свій початок з Болонського університету, що є найстарішим європейським університетом. Юриспруденцію викладали на тому ж рівні, що і теологію. У Болонському та інших університетах було створено багато методів навчання, які застосовують у європейських університетах і сьогодні. Юристи, на думку професора Германа Лонге, працюють з термінами, текстами та випадками [11, с. 3–4]. Утворення юридичної спільноти мало важливе соціально-політичне та історичне значення, оскільки, окрім аристократичної і духовної еліти, з'явилася наукова еліта, метою і символом якої був ступінь доктора права. Проте тривалий час до юридичної наукової еліти входила незначна кількість осіб в усій Європі.

До кінця XIV століття університети функціонували, головню, в центральній та північній Італії. В Англії, Франції та Іспанії існували університети, проте до 1350 року у Центральній, Східній та Північній Європі не було жодного університету. Зокрема найвідоміший німецький глосатор Йоганес фон Бух навчався у Болонському університеті. У XII столітті юридична освіта поділялася на два напрями: канонічне та римське право. Важливішим вважалось канонічне право, яке вивчали не тільки в університетах, але й у фахових школах на німецьких землях у Баттерлордені та Магдебурзі, де було створено чимало різних книг. Канонічна освіта відкривала широкі можливості для церковної кар'єри. Багато римських Пап у період пізнього середньовіччя були не тільки теологами, але і вивчали канонічне право, що давало їм можливість самостійно вирішувати важливі правові проблеми.

Протягом XIII століття римські Папи не менше двох разів на тиждень брали участь у засіданні юридичних радників. Про діяльність римських Пап як голови церковного суду згадується у джерелах XII століття [11, с. 6–7]. Суд під головуванням римського папи розглядав не тільки справи, що стосувалися католицької церкви, але і сімейні, спадкові та інші справи. Рішеннями папського суду наприкінці XIII століття було визначено святкові і вихідні дні у Норвегії та було ухвалено рішення про захист прав жінок. Створення церковного сімейного права стало важливим кроком у розвитку середньовічного права. За рішенням Папи Андріана IV було дозволено укладати шлюб невіллям, що мало позитивне значення для розвитку сімейного права. Це поволі впроваджувалось у країнах Європи через спротив феодалів.

За прикладом католицької церкви у XIII столітті приймають низку законів і кодексів у Європейських державах. Важливу роль серед них відігравали так звані «Usatges Барселона» другої половини XI століття. Вони важливі передусім тому, що в них надавали правовий захист для мусульман та євреїв.

На території Німеччини у першій половині XIII століття між 1221 та 1235 роком рицар Ейке фон Репков створив «Саксонське Зерцало». Розвитку права сприяло створення середньовічних міст у Італії, Німеччині, Нідерландах, Франції та надання їм міського самоврядування.

Кількість студентів була незначною. В університеті Монпельє 1378 року було 140 студентів, Тулузі – 216 студентів, Орлеані – 165 студентів [14, с. 270–274]. В Італійських університетах кількість студентів була дещо більшою, в університеті міста Пізи упродовж 1432–1473 років навчалось 300 студентів, міста Павію у 1390 році – 500 студентів. У німецьких університетах Кельна та Ерфурта кількість студентів у XIV–XV століттях сягала від 100 до 250 осіб. В іншому німецькому університеті міста Гельденберга у період між 1386 до 1540 роками на правничому факультеті навчалось 15 студентів [11, с. 9]. Найбільшим університетом середньовіччя залишався Болонський університет, де навчалось понад 1 200 студентів. Тільки 40 % студентів отримували ступінь бакалавра, більше 10 % отримували ліценціат та окремий ступінь доктора права [14, с. 272].

Ліценціат надавав право на зайняття викладацькою діяльністю та на отримання інших професій і кар'єрного зростання у тогочасній Європі. Існував широкий спектр посад, який вимагав знання права, основу якого становило римське право. Юридична освіта передбачала знання не лише теоретичних дисциплін, але й вміння складати письмові документи. Юристи отримували право обіймати високі державні і церковні посади в Італії ще з початку XI століття, у Франції та Іспанії – з XIII століття, а у Німеччині з XV століття.

У середині XIV століття у європейських країнах розпочинається бурхливий розвиток економіки, розвивається освіта та книгодрукування. З різних джерел відомо що до 1500 року вийшло від 27 до 38 тисяч назв книг, що становило приблизно 10–20 млн екземплярів. У наступні роки кількість друкованих книг значно зростає. Усі ці чинники сприяли розвитку європейських університетів та правничої науки. Зі середини XIV до середини XV століття у Європі засновано 48 нових університетів. Серед них відомі університети Центрально-Східної Європи у Празі 1347 року, Кракові – 1364 року, Єрфурті – 1378 року, Ляйпцига – 1409 року, Росток – 1419 року, Грейсфельда – 1428 року та ін.

Першим університетом на слов'янських землях став Празький (Карлів) університет, створений 1347 року на основі булли Папи римського Климента на прохання чеського короля Карла IV [6, с. 8]. Після отримання папської булли у 1349 році вона була підтверджена привілеєм короля Карла IV. У Карловому

університеті після його заснування було створено чотири факультети теологічний, медичний, правничий та вільних наук (пізніше філософський) [6, с. 9]. Празький університет на зразок Паризького (створений 1150 року) поділявся також на нації країн походження студентів. До них відносилися чеська, баварська, саксонська і польська нації. До польської нації належали студенти, які прибували з Польщі, Литви, Пруссії, Сілезії та ін. Отже, до польської нації були також долучені українські землі. У Карловому університеті отримували статус бакалавра, магістра, а на правничому і медичному факультетах – доктора [6, с. 9]. Виклади відбувалися в приміщеннях університету або в будинках професорів, де студенти також проживали та харчувалися. Ці помешкання отримували назву бурси, а студентів називали бурсаками. Об'єднання кількох професорів у помешканнях спеціально призначених, подарованих королями або іншими меценатами, називалися колегіями. Кожен колегіум мав свого керівника. Карлів колегіум, колегіуми Всіх святих, колегіум короля Вацлава, Литовський колегіум (створений 1397 року польською королевою Ядвігою та утримуваний за її кошти) [6, с. 10]. Усіх студентів та професорів Празького університету вписували в окремі книги, так звані університетські метрики. Збереглася метрика правничого факультету, яку вели з 1372 по 1418 роки де, на думку відомого українського правознавця і ректора Українського вільного університету у Празі Андрія Яковліва, можна побачити прізвища та імена студентів з українських земель, що входили до складу Польщі, Литви та Угорщини: Nicolaus de Gluchow з 1375 року, notarius universitatis Andreas Petride Jawor – 1384 року, Nicolaus Czobot, magister – 1385 magister Andreas Gallici – 1393, magister Paulus Wladymyru – 1399 року [6, с. 10]. Значна кількість студентів з українських земель, які входили до складу Польського королівства і Великого князівства Литовського навчалися також у Ягеллонському (Краківському) університеті, який було засновано 1364 року, та в німецьких і італійських університетах. У Ягеллонському університеті, на прикладі інших університетів, планувалося створити п'ять кафедр римського права та три кафедри канонічного права [16, с. 11]. Пізніше на початку XV століття кількість кафедр змінилася й існували три кафедри права канонічного та одна кафедра римського права. Звичайні професори університету отримували з королівської скарбниці щорічно 40 гривень срібла та 20 гривень срібла надзвичайні професори [15, с. 47]. Найважливішою з кафедр римського права Ягеллонського університету була кафедра «Декретів» [16, с. 11]. До основних предметів, які вивчали студенти, належало коментування «Corpus Juris civilis» та «Juris Canonici». У XVI столітті на юридичному факультеті Ягеллонського університету існувало 7 інститутів та кафедр: 1) інститут римського права; 2) інститут канонічного права; 3) інститут процесу канонічного права; 4) кафедра святих канонів або Декрету Гратіані; 5) кафедра основ права; 6) кафедра давнього права або декретів Папи Григорія IX; 7) кафедра справ сумління [16, с. 13].

У Львівському університеті, який було створено 1661 року на основі привілею короля Речі Посполитої Яна Казимира, планували створення поряд із теологічним, філософським, медичним факультету обох прав, до яких належало світське, римське та канонічне право [5, с. 38]. Проте як показують історичні джерела на протязі 1661–1773 років, Львівський університет складався з двох факультетів: теологічного та філософського [5, с. 285]. Римське право у цей період читалося на теологічному факультеті при вивченні предмета канонічне право. Навчання у Львівському університеті закінчувалося здобуттям наукового ступеня ліценціата, бакалавра, магістра та доктора [8, с. 28–32]. Римське право вивчали у створеному при Львівському університеті 1740 року шляхетському колегіумі.

Після входження Галичини до складу Австрії на основі першого поділу Речі Посполитої 1772 року австрійський уряд розпочав ліквідацію колишньої польської адміністративної та правової систем.

У цей період імператриця Марія-Терезія та її син Йосиф II проводили низку реформ, які у літературі названі терезіанськими та йосифіанськими реформами. Серед них було реформування освіти, а саме університетської. В основу реформування університетської освіти було взято німецькі протестантські університети, зокрема університету міста Галле. Важливу роль у цьому процесі відіграла юридична освіта, яка сприяла підготовці освічених та кваліфікованих чиновників та суддів. Поряд із правничими спеціальностями у Львівському університеті як і інших австрійських університетах, на прикладі протестантських університетів Німеччини, значну увагу приділяли вивченню бухгалтерського обліку [1, с. 141]. Під впливом університетів Галле та Геттінгена відбулися зміни і в структурі юридичного факультету, де збільшили кількість кафедр до 5. Цим було досягнуто рівної для усіх австрійських університетів кількості кафедр. Це відбулося і тому, що професорів з давньої історії перевели з факультету мистецтв на юридичний. Там ця дисципліна отримала новий зміст – на перший план вийшла історія імперії і державознавство – необхідні дисципліни публічного права. На першій кафедрі викладали романо-германське публічне право та загальне публічне право, другій – канонічне право, третій – пандектне (римське) право і кримінальне право, четвертій – природне право, юридичні установи і на п'ятій – давню історію [13, с. 29].

Ця структура юридичних факультетів в австрійській монархії збереглася без змін до середини XIX століття. Професори, читаючи свої курси, повинні були ознайомити студентів і з його історичним розвитком (*historia juris* та *historia litteraria* – історія права та історія писемності). При викладанні приватного права, римського права та звичаєвого права орієнтиром було природне право та сучасний звичай (*usus modernus*). Окрім того, рекомендувалося викладання у дусі патріотизму (*Jus patrium*). Після розпуску 1773 року ордену єзуїтів було закрито Львівський університет. У 1784 році австрійський імператор Йосиф II відновив діяльність Львівського університету у складі чотирьох факультетів теологічного, медичного, юридичного та філософського. У структурі юридичного факультету створили кафедри природного права, права народів, кафедру цивільного, пандектного права (згодом кафедра римського і цивільного права) та кафедру цивільного права (кафедра канонічного права (згодом канонічного та римського права, окремі кафедри римського і канонічного права), кафедри політичних учень і австрійського законодавства (згодом кафедри політичних учень і статистики)) [12, с. 348–349].

Пізніше назви кафедр та предмети, які на них викладали неодноразово змінювалися. Окрім того, назва кафедри ототожнювалася зі спеціалізацією професора, який її викладав. Першими професорами юридичного факультету Львівського університету стали викладачі Празького та Віденського університетів, які були етнічними австрійцями. Одним із перших професорів Львівського університету, який викладав римське право та пандектне право або сучасне римське право, став Б. Борзака, що працював на кафедрі цивільного пандектного та кримінального права [4, с. 289–297]. Наприкінці XVIII століття було створено кафедру цивільного і римського права, яку 1806 року перетворено на кафедру цивільного права. Лекції з римського права читав завідувач кафедри, професор Й. Вінівартер. Римське право викладали і на кафедрі канонічного та римського права, з якої 1856 року було виокремлено кафедру римського права [4, с. 147–148].

З 1821 року кафедру канонічного і римського права очолив відомий айстра-лійський юрист А. Гаймбергер, який видав чотиритомний підручник з римського права «*Jus romanum privatum*» («Римське приватне право»), що була перекладена німецькою й італійською мовою [1, с. 31–36]. Над проблемами римського права у Львівському університеті працювали й інші австрійські, польські та українські науковці.

Вивчення римського права у XI–XIII століттях пов'язане із формуванням загальноєвропейського ринку та необхідністю використання універсального права для врегулювання торгово-економічних відносин.

Римське право стало одним із передумов утворення європейських університетів та зародження університетської правової науки. В університетах поряд із римським правом вивчали канонічне право.

Першим європейським університетом, де вивчали римське право, став Болонський університет, за зразком якого функціонували інші європейські університети.

Список використаних джерел

1. Кметь В. Львівський єзуїтський університет (1661–1773) // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Львів, 2011. Т. 1. А–К. 316 с.
2. Гарсиа Гарридо М. Х. Римское частное право. Казусы, иски, институты / пер. с исп. Москва, 2005. 812 с.
3. Крикун М. Львівський національний університет австрійського періоду (1784–1918) // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Львів, 2011. Т. 1. А–К. 316 с.
4. Швець Н., Гаймбергер А. Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Львів, 2011. Т. 1. А–К.
5. Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016 рр.) / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. Т. Нора та І. Й. Бойка. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2016. 288 с.
6. Яковлів А. Вплив старочеського права на право українське литовської доби. Прага, 1929. 85 с.
7. Eingehend F. Prinsysheim Beryt und Bologna // Festsch für Otto Lenel. Leipzig, 1921. S. 204–285.
8. Kovacs E. Katholische Aufklärung und Josephinismus. München 1979. 429 s.
9. Kutner S. Papst Honorius III und das Studium des Zivilrechts, Festsch für Martin Wolf. Tübingen 1952. S. 79–101.
10. Lange H. Die Anfänge der modernen Rechts Wissenschaft. Bologna und das frühe Mittelalter // Akademie der Wissenschaften und der Literatur Mainz-Stuttgart 1993. № 9. S. 1–35.
11. Lange H. Die Universitäten des Mittelalters und das Römische Recht. Berlin 1991.
12. Otuba G. Problem von Wirtschaft in ihren Beziehungen zu Kirche und Klerus in Osterreich. Wien, 2003.
13. Österreich im Europa der Aufklärung. Kontinuität und in Europa zur Zeit Maria Theresias und Josephs II. Internationales Symposium in Wien 20–23 Oktober 1980, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien, 1985. 864 s.
14. Savignyvon F. C. Geschichte des deutschen Recht in Mittelalter. Auf Heidelberg 1834 Neudruck. Darmstadt, 1956.
15. Uruszczak H. Mikolaj z Gorzkowa Gorzkowski (or. 1340–1414) // Zlota Ksiega Wydzialu prawa i Administracji / pod redakcją J. Stelmacha i W. Uruszczaka. Kraków 2000. 506 s.
16. Zlota Ksiega Wydzialu Prawa i Administracji / pod. redakcją J. Stelmacha i W. Uruszczaka. Kraków 2000. 506 s.

References

1. Kmet', V. (2011). L'vivs'kyj iezuits'kyj universytet (1661–1773). *Encyclopedia. L'vivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Franka v 2 t., T. 1 A–K*.
2. Harsya Harrydo M. K., (2005). *Ryms'koe chastnoe pravo. Kazusy, ysky, ynstytuty*. Moskva.
3. Krykun M. L'vivs'kyj natsional'nyj universytet avstrijs'koho periodu (1784–1918). (2011). *Encyclopedia. L'vivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Franka v 2 t. T. 1. A–K*. L'viv.
4. Shvets', N., Hajmberher, A. (2011). *Encyccklopedia: L'vivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Franka v 2 t. T.1 A–K*. L'viv.
5. Burdin V. M., Nor V. T. & I. J. Bojko [Eds.]. (2016). *Yurydychnyj fakul'tet L'vivs'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka (1661–2016 rr.)*. L'viv: L'vivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Franka.
6. Yakovliv, A. (1929). *Vplyv staroches'koho prava na pravo ukrains'ke lytovs'koi doby*. Praha.
7. Eingehend, F. (1921). Prinsheim Beryt und Bologna. *Festsch für Otto Lenel*. Leipzig, 204–285.
8. Kovacs, E. (1979). *Katholische Aufklärung und Josephinismus*. München.
9. Kutner, S. (1952). *Papst Honorius III und das Studium des Zivilrechts, Festsch für Martin Wolf*. Tübingen.
10. Lange, H. (1993). Die Anfänge der modernen Rechts Wissenschaft. Bologna und das frühe Mittelalter. *Akademie der Wissenschaften und der Literatur Mainz*, 9, 1–35.
11. Lange, H. (1991). *Die Universitäten des Mittelalters und das Römische Recht*. Berlin.
12. Otuba, G. (2003). *Problem von Wirtschaft in ihren Beziehungen zu Kirche und Klerus in Österreich*. Wien.
13. *Österreich im Europa der Aufklärung. Kontinuität und in Europa zur Zeit Maria Theresias und Josephs II. Internationales Symposium in Wien 20–23 Oktober 1980*. (1985). Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
14. Savignyvon, F. C. (1956). *Geschichte des deutschen Recht in Mittelalter. Auf Heidelberg 1834 Neudruck*. Darmstadt.
15. Uruszczak, H. (2000). Mikolaj z Gorzkowa Gorzkowski (or. 1340–1414). *Zlota Ksiega Wydzialu prava i Administracji*. Pod redakcją J. Stelmacha i W. Uruszczaka. Kraków.
16. *Zlota Ksiega Wydzialu Prawa i Administracji*. (2000). Pod. redakcją J. Stelmacha i W. Uruszczaka. Kraków.

*Стаття: надійшла до редакції 01.03.2017
прийнята до друку 22.03.2017*

ROMAN LAW AND EUROPEAN UNIVERSITIES' ESTABLISHMENT

M. Kobylecky

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: mkobyletskyj@gmail.com*

In the article, the backgrounds of the establishment of the European universities were examined, and the role of Roman law in this process was specified. The process of the birth of legal science and education at the University of Bologna and other Italian and European universities was analyzed. It was found that one of the causes of the establishment of the European universities was the need to learn universal law for Europe.

The University of Bologna among other European universities was characterized by independence, which required that a rector and faculty staff had to contribute their own funds

to the functioning of the university. The Catholic Church began to allocate funds for the maintenance of the University of Bologna since the XIV century, and since the XV century, the public authorities and urban communities fulfilled this function.

The role of glossators, commentators and other scholars of Roman law in the universities activities and reception of Roman law in Europe were clarified. The differences in the status of doctors of law, legists, and licensees were shown.

The new profession – lawyer – appeared in Italy since the 12th century, that was possible to master in universities. By 1100 the persons who acquired a legal profession in universities were hardly met. Lawyers in ancient Rome during the classical Roman law did not study in the universities, and they were mostly government officials or experts in legal issues. The formation of the legal community had important socio-political and historical significance because a new scientific elite appeared. In the 12th century legal education was divided into two areas of canon and Roman law.

The process of the formation of the first universities on Slavic lands, and the Charles University in Prague (1347), the Jagiellonian University (1364) in Krakow was shown, and the part of Ukrainian students in the learning process in these universities was analyzed.

Based on the analysis of domestic and foreign sources, the process of study of Roman and Canon law at Lviv University, created in 1661, was shown. The establishment of the science of Roman law at Lviv University during the period of Austria and Austria-Hungary (1772–1918 years) was highlighted.

Keywords: Roman law, Canon law, universities, the reception of law, education, juridical science.